

JOSEP MARIA FONTBOTÉ I MUSSOLAS (1921-1989)

L'amic i col·lega Josep Maria Fontboté ens va deixar per sempre durant la nit del 12 al 13 de setembre darrer. La notícia del seu traspàs ens va colpir d'una manera sobtada, ja que ell no tenia cap xacra coneguda, ni li va sobreviure als darrers dies cap empitjorament brusc que fes pressentir que la seva vida podia córrer algun perill. Feia pocs dies que havia vingut a Collsacreu, acompanyat de la Montserrat, ple d'eufòria i de projectes, especialment els d'anada, invitat, a Amèrica. El dia 12 vingué sol del Port de la Selva a Sant Boi per tal de fer l'endemà unes consultes a la biblioteca de la Facultat i trobar-se amb nosaltres, dia que començàvem unes jornades sobre estratigrafia seqüencial. En arribar a casa va telefonar al seu fill. Ningú més no el va sentir viu. El matí següent la dona de fer feines el va trobar mort al llit en la positura habitual

del seu son. És probable que la mort el sorprengué sense despertar-se. Una cardiopatia fulminant en pogué ésser la causa.

L'amic Josep Maria Fontboté i Mussolas va néixer a Barcelona el 8 de juny de 1921, va viure doncs més de seixanta-vuit anys. Tota la seva vida de jovenet transcorregué a la plaça de Letamendi número vint-i-set. Va estudiar el batxillerat al col·legi de Sant Miquel, del carrer de Rosselló, regit per uns capellans belgues. D'ací li venia el bon coneixement que ben aviat tingué de la llengua francesa. El batxillerat fet en període republicà va haver de revalidar-lo en temps de l'ocupació franquista. Pel que fa a la guerra civil, per uns pocs mesos va salvar-se d'haver d'anar al front amb els de la lleva anomenada del biberó. Fou una gran sort per a ell. Les circumstàncies econòmiques d'aquell moment truncaren una carrera d'enginyeria a Madrid.

La vocació de geòleg, però, ja la tenia decidida abans d'ingressar a la Facultat de Ciències. Fontboté havia tingut l'avinentsa de participar en els cursos a càrrec del doctor Jaume Marcet i Riba, professor adjunt de Maximino San Miguel de la Cámara, catedràtic, aleshores, de la nostra Facultat de Ciències. Començada la carrera, ell hi trobà Noel Llopis, amb el qual va fer un bon nombre d'excursions geològiques per la Serralada Costanera Catalana, on tenia començada la seva tesi. D'aquesta convivència al camp, sorgí una bona amistat entre ells dos que no va decandir mai fins a la tràgica mort de Llopis a la carretera. De fet el nostre biografiat va considerar Llopis el seu primer mestre de geologia de camp.

Així, sense cap interrupció que pogués ésser causada per les tristes circumstàncies d'aquella postguerra, ingressà a la Universitat l'any 1939, on va cursar la Llicenciatura de Ciències Naturals, aleshores de quatre anys, i la va finir l'any 1943 amb Premi extraordinari. A ell i al seu amic de carrera Joan Maria Ribera i Faig (mort poques setmanes abans que ell, el 25 de juny de 1989), se'ls va presentar l'oportunitat d'ingressar a la universitat com a professors ajudants del doctor Solé, que tornava a casa per trasllat de la universitat de Granada. L'equip de Solé i Sabarís quedava consolidat amb ells dos i la presència de Noel Llopis i Lladó, que ja tenia la plaça d'adjunt i la memòria de doctorat llegida el juny de 1943.

El nou equip de geòlegs emprengué amb molt d'entusiasme la tasca didàctica i investigadora que el nou catedràtic barceloní va impulsar des del nou laboratori de la nostra ciutat. Tot era per fer, per a anar muntant, a poc a poc, la infraestructura humana i material del nou centre de la recerca. Enmig de tanta grisor d'aquella universitat de la postguerra, el "laboratori de Geologia", com l'anomenàvem nosaltres els estudiants, lluïa amb llum pròpia al cap de poc d'haver-s'hi instal·lat el doctor Solé. El qui us parla s'hi va sentir atret.

El novembre de 1944, iniciades les primeres lliçons de geologia general a càrrec del Dr. Llopis, jo li vaig dir que em faria il·lusió d'acompanyar-lo a les seves excursions al camp i que a més desitjava assistir a les conferències i sessions de seminari que es realitzaven d'una manera aperiòdica al seu laboratori. M'hi féu pujar, i va ésser la gran oportunitat de fer coneixença del Dr. Solé, d'en Ribera i d'en Fontboté.

El doctor Solé va encarregar al nostre biografiat un tema de doctorat ben difícil i exposat per a aquella època: una tesi de Pirineus catalans. Perquè en aquell acabament de la II Guerra mundial, de fronteres tancades i d'un control policial a la demarcació restringida, els Pirineus només s'obrien mitjançant els salconduits de fronteres, concedits amb comptagotes als no residents. Eren uns documents que només s'aconseguien mitjançant influències i bones recomanacions. A més el tema científic de la tesi era l'estudi dels terrenys paleozoics i metamòrfics de la zona axial, dins un marc morfològic d'un relleu fortament muntanyós i molt mal comunicat. La feina encarregada a Fontboté era doncs realment de pioner a casa nostra.

Aquests condicionaments acabats de relatar obligaren Fontboté a preparar-se de ferm en matèria de geologia i, d'una manera molt particular, en el camp de la petrologia i de la tectònica. Per aquesta raó fou becat per anar a la Secció d'Enginyeria Geològica de la Universitat de Lieja, 1946-1947, on fou alumne dels professors Paul Fourmarié, Paul Michot i Paul Macar.

Amb aquesta preparació l'amic Fontboté va emprendre les primeres recerques de camp en retornar de Bèlgica. Això s'esdevingué l'estiu del 1947. Una campanya tot sol per aquelles muntanyes tan aïllades era una cosa molt arriscada. Per aquesta raó el doctor Solé em va pregar d'acompanyar-lo, com a home de companyia, en aquells dies de vacances, quan jo estava desenfeinat. Fou la gran ocasió de la meua vida per a començar l'aprenentatge de la geologia de camp. No cal dir que Fontboté fou el meu professor de geologia. Al seu costat vaig aprendre les tècniques de camp, l'observació rigorosa dels fets, la sistemàtica de les roques metamòrfiques, l'estudi de la tectònica, etc., etc. Aquesta experiència es va renovar l'any següent. Per aquesta raó la formació com a geòleg jo la dec en una gran part al nostre biografiat. Fontboté, pel que fa a l'edat era com el meu germà gran. Les meves circumstàncies personals a la postguerra endarreriren molt la meua carrera.

Al camp, Fontboté era un home molt obert, obert a la controvèrsia, a les consideracions que jo li feia i, en general, a una conversa sobre qualsevol tema que sorgís. Caminava lentament, però mai no es cansava, per aquells Pirineus abruptes i de geologia molt òculta sota els

boscós, els prats alpins i els dipòsits glacials. No oblidaré mai aquelles marxés d'aproximació a les àrees despoblades, Coma de Vaca o Ull de Ter, carregats amb la tenda de campanya i el menjar per a deu dies. Hi havia carreteres, com la de Setcases, que havien desaparegut en els aiguats del 1940.

Aviat em vaig adonar que Fontboté era un home d'una gran cultura. Parlava amb facilitat l'anglès, l'alemany i, no cal dir, el francès. Sabia molt bé el català, cosa que aleshores no s'estilava; i havia llegit molts autors clàssics, fins i tot els clàssics grecs de la Fundació Bernat Metge. Vaig adonar-me que tenia una gran facilitat de paraula i a més a més molta habilitat persuasiva. No parlava de pressa ni esbojarradament, ho feia amb meditació. Són unes virtuts que jo li vaig admirar tota la vida. (1) Era un company lleial, no feia bromes i si en feia se li veia tot d'una perquè sempre posava l'índex de pla sota el nas. Amb ell doncs, tothora hi hagué una confiança mútua durant tots aquests quarant-cinc anys de tracte i amistat ininterromputs.

Ell m'ajudà durant els anys 1948 i 1949 a fer l'estudi geològic dels turons paleozoics de Barcelona, el "Pretibidabo" com deia ell amb ironia. Era per a mi un tema difícil per la gran dificultat que representava el recobriment urbà i la tectònica polifàsica existent en aquell territori, que era el meu barri. Puc dir que va ajudar tots els components del nostre curs, on érem tres alumnes més grans que de costum: en Juan Benítez, home malmès per la Guerra Civil, que havia arribat a trobar-se davant un escamot d'afusellament; en Ramon Margalef, que va patir les inclemències d'ésser soldat de la República, i jo mateix, tornat de l'exili.

En aquell temps el Laboratori de Geologia del doctor Solé era alhora un refugi de geògrafs. Era ben sabut de tothom que a la càtedra de Geografia de Lletres, regida per l'inefable Pérez Agudo, no s'hi feia absolutament res. Per contra, el nostre mestre Solé tenia al seu laboratori la secció barcelonina de l'Institut "Juan Sebastián Elcano", del "Consejo", i per aquesta raó hi acudien els qui en aquella època practicaven aquesta disciplina que Solé veia tan propra a la geologia. Hi recordo en Salvador Llobet, en Joan Vilà i Valentí i, d'una manera particular, la Montserrat Rubió i Lois, geògrafa i filla de Jordi Rubió, membre il·lustre d'aquest Institut. Aquesta darrera fou becada a Grenoble per tal d'estudiar-hi geografia amb els mestres Veyret i Derrouau. En aquell ambient auster del laboratori es va produir el festeig amb en Fontboté, i al cap de no gaire temps (1951) es varen casar. Fills d'aquest matrimoni són en Lluís, geòleg, en Jordi, arquitecte, i la Montserrat, metgessa.

En acabar la llicenciatura vaig viure quatre temporades molt dures i llargues per terres d'Aragó. Recordo, però, que a en Fontboté li pas-

saven els anys i encara no era doctor l'any 1952. El Dr. Solé el va avisar que acabés la seva memòria perquè jo, la meua tesi, ja la tenia pràcticament enllestida i podria fer mal efecte que un antic alumne li passés al davant. En dir això voldria recalcar que no era pas la pesera allò que li produïa aquest retard, ni tampoc l'agrafia, com ha dit algun amic seu, sinó més aviat era el perfeccionisme i la pròpia exigència científica la causa dels endarreriments a lliurar originals que va tenir al llarg de la seva vida. (2)

Bo i casat, féu diverses estades a la Universitat de Neuchâtel per a estudiar la geologia alpina amb el professor E. Wegmann, i diverses estades breus en d'altres centres universitaris.

En aquest punt, hi ha un aspecte de la biografia de Fontboté que no voldria passar per alt. Em refereixo a la seva formació de petròleg, que ja duia de Bèlgica. El tema de la seva tesi exigia uns coneixements aprofundits de petrologia de les roques ígnies i metamòrfiques i, en general, de mineralogènesi, així com de les tècniques analítiques per via òptica i geoquímica. Això el va apropar al Laboratori de Química analítica i per aquesta raó ell es considerava alumne del doctor Buscarons i company d'Enric Casassas. Per als projectes de Solé i Sabarís això era bo perquè Fontboté hauria pogut ocupar una càtedra de Petrologia i romandre a Barcelona. Ell mateix va començar com a professor el nostre curs de Petrografia (1947), quan nosaltres estudiants érem a quart any de carrera. Aquest curs tan ben començat va estroncar-se al cap de pocs mesos. Un entorpiment de tipus "administratiu" el va allunyar de la seva docència, tan brillant i ben documentada. Fou una llàstima, perquè amb la persona que el va reemplaçar no aprenguérem absolutament res d'aquella assignatura fonamental. Així anava la universitat d'aquell temps.

Fontboté va renunciar de seguir en aquesta via. Va veure's obligat a seguir una vida sens dubte més assossegada com la de Granada. Aquesta manera de fer d'ell potser és una de les constants del seu caràcter que jo vaig anar observant al llarg de la seva vida. Ell defugia tota mena d'enfrontaments, perquè li produïen un malestar físic. Era incapaç de discutir amb vehemència, i mai, per això, no va perdre els estreps.

Dos anys més tard del seu doctorat (1952), el nostre biografiat va signar les oposicions a una càtedra de geologia general a Granada ("Geografia Física i Geologia Aplicada") i les va guanyar brillantment. Aquestes oposicions foren fetes amb qui us parla. Van ser, però, molt pacífiques perquè d'antuvi fou admès que jo hi anava per foguejar-me. Això s'esdevenia el febrer de 1954. Sempre recordaré que el tribunal d'oposicions ens va enviar a Mota del Cuervo, en terres manegues, a fer l'exercici pràctic de camp amb un fred que pelava, ne-

visquejant i amb les carreteres enfangades. El taxista local que ens duia pel camp va refusar de venir més amb nosaltres a causa de les inclemències meteorològiques. Fontboté no em féu cap manifestació de rebuig ni d'hostilitat, com sol succeir en aquestes proves de la universitat ibèrica; ans tot al contrari, intercanviàrem moltes observacions i no ens vàrem separar ni un sol moment. Aquelles terres eren assenyalades al mapa geològic totes de groc i caracteritzades per una planura inacabable, la Manxa. Allò era un parany geològic, ja que de fet en aquells terrenys hi havia tota una serralada de plegament arrasada per una superfície d'erosió, cosa que la feia passar desapercebuda al vianant, i no cal dir al geòleg esporuguit que jo era en aquell moment. Jo no cercava altra cosa sinó evadir-me d'aquella dura prova i reeixir una mica, si podia. Podem dir que amb aquestes oposicions fineix el primer període de la vida de Josep Maria Fontboté, el període de joventut i formació.

El doctor Josep Maria Fontboté se n'anà a viure a Granada l'any 1954. Hi visqué fins el 29 de setembre de 1978, poc després que el doctor Solé i Sabarís es jubilà. Foren 24 anys d'una vida molt activa. Va renunciar, diverses vegades i durant aquest període, a la temptació d'un possible trasllat a la capital d'Espanya. Es va trobar a Granada amb una càtedra de Geologia general "de províncies" molt desproveïda per a iniciar la recerca en un país on quasi tot era per fer. Ell em va confessar una vegada que trigà més de tres anys per a començar a posar fil a l'agulla en la recerca d'unes Serralades Bètiques, immenses, d'estil alpi on no hi havia gran cosa feta, llevat de les publicacions estrangeres editades feia anys per uns quants autors. No hi havia cap cartografia geològica.

L'any 1957 va ésser creada a Granada la Secció de Geologia. Ell fou el responsable des d'aquell començament en solitari i fatigant, d'allò que fou anomenat després escola geològica granadina. Ho féu d'antuvi escollint bé els professors que havien de col·laborar amb ell a la tasca docent; després fent una gran selecció dels alumnes que es matriculaven a geologia. Era inexorable. M'havien parlat diverses vegades d'allò que els antics alumnes anomenaven la "marxa de la mort". Tot consistia en una excursió organitzada al començament del curs durant la qual en Fontboté observava sobre el terreny les aptituds dels futurs alumnes. Aquells que no sabien orientar-se amb el mapa a la mà, o veure els fenòmens a l'escala geològica, aquells altres que no podien fer una travessada fora del camí, mullar-se els peus o passar pels esbarzerars, eren invitats a canviar la matrícula a unes especialitats més sedentàries. Als exàmens del primer curs la invitació es repetia envers els alumnes menys aptes per a la tasca científica. Això sens dubte va ser la clau de l'èxit fontboterià, portes enfora.

En pocs anys sortiren de les aules granadines molts alumnes, llicen-

ciats i doctors, que anaren a ocupar llocs preeminents de recerca, oficials o privats, i de docència d'arreu de l'Estat espanyol. Aquell moment d'eufòria andalusa va durar tots els anys seixanta i setanta. La llista de tesis fetes sota la seva direcció ens ho demostra. La universitat de Bilbao va ésser durant uns anys una colònia granadina. A Saragossa, on jo tenia pedrera de geologia, hi havia sis geòlegs d'aquesta procedència. (3)

La seva vida científica s'estabilitzà més encara quan va rebre el nomenament de cap del Departament d'Investigacions Geològiques de Granada, del CSIC.

Fontboté va promoure també la vinguda a Espanya de geòlegs estrangers a fer-hi recerca, particularment a fer-hi tesis. En aquell temps eren molts els qui s'oposaven aferrissadament i de manera mesquina a aquelles ingerències. Ell mai no hi va plantar cara. Ans al contrari, ho considerava un estímul per als seus alumnes i una contribució al coneixement d'aquelles terres. Les col·laboracions entre diverses escoles europees era oberta i alhora Fontboté podia seguir-les, controlar-les. Això li va conferir un gran prestigi internacional. Foren moltíssimes les invitacions que va rebre per a formar part dels "jurys" d'aquelles tesis andaluses i també a fer conferències sobre les Serralades Bètiques, en un moment que la tectònica general passava d'un immobilisme estructural a les noves teories mobilistes adaptades a la nova tectònica global de plaques.

El seu retorn a Barcelona l'any 1978, amb motiu de la jubilació de Solé i Sabarís, va significar el començament de la tercera etapa de la seva vida. Em refereixo als seus darrers onze anys d'existència. Ell va continuar en la seva línia de recerca. Però l'àmbit quedà ampliat, podem dir, a tota la Mediterrània occidental. Hi foren inclosos els Pirineus, serralada que havia abandonat per causes geogràfiques, i a més s'interessà per les Illes Balears i les altres unitats alpines d'aquest racó de la Península.

Ací, a Barcelona, el company Fontboté es va trobar amb l'equip que deixava Solé i Sabarís en jubilar-se i li va donar una nova embranzida. Val a dir que en venir ho féu amb el consens de tots els membres de l'antic departament de Geomorfologia i Tectònica.

Al cap de poc era nomenat vice-rector, càrrec que va mantenir durant sis anys mentre el doctor Badia presidí la nostra Universitat. Ell es va trobar amb diverses situacions que generaren moments conflictius. Ningú no vacil·larà a dir, però, que, coincidint amb la seva vinguda i amb la de diversos esdeveniments exteriors i interiors, la vida de la nostra facultat es va apaivagar. No hi ha cap dubte que ens ajudà, per exemple, a la remodelació dels departaments facultatius. L'operació, feta entre tots, malauradament ha quedat guerxa. De sis que

n'hi havia foren reduïts a tres. El darrer any de la seva vida activa fou nomenat democràticament cap de departament.

Un èxit seu va ésser el de la incorporació d'un equip de geofísics provinents de la facultat de Física. Això d'antuvi semblava un matrimoni impossible, però va ser viable gràcies a la seva habilitat de saber persuadir, a la qual ja m'he referit abans. Aquesta incorporació responia amb certesa a la visió de conjunt que ell tenia del progrés geològic. Sense els recursos de la geofísica, la tectònica no podia fer el pas endavant en el gran conjunt de la tectònica de plaques i de l'anàlisi de conques.

La seva docència a Barcelona se centrava en l'assignatura de geologia d'Espanya, la qual era complementada amb una llarga excursió, gairebé sempre de quinze dies de durada, per terres allunyades de casa nostra. D'altres professors eren invitats a participar-hi. El coneixement profund que ell tenia de les unitats alpines peninsulars, els anys llargs de recerca arreu de la Península i la gran capacitat de síntesi, varen fer de Fontboté un mestre que serà molt difícil de reemplaçar, com podem veure ara que ens manca. Ell tenia un bon coneixement de les gran mines espanyoles, especialment de les andaluses, ja que participà sovint en la recerca d'aquells meners. Això li va procurar bons lligams amb els enginyers que les governen, vet ací un altre atractiu que tenien aquelles excursions. Recordem que aquesta vocació de minaire la va desenvolupar durant la seva etapa de joventut; vocació que sabé transmetre al seu fill Lluís, professor ara d'aquesta matèria a Heidelberg.

En jubilar-se fa dos anys (1987), Fontboté va ser nomenat professor emèrit. D'una manera més assossegada va continuar en les mateixes línies de recerca i fent la mateixa docència que fins aleshores.

Cal recordar que fou organitzat, en honor seu, un simposi internacional sobre la tectònica de les Bètiques i dels Pirineus (abril 1988). Fou un èxit científic durant el qual es consolidaren els nous punts de vista estructurals de les esmentades serralades.

El doctor Fontboté deixa una llarga llista de treballs científics. Més de cent seixanta n'hi ha de censats, però resten els de darrera hora que encara són en premsa. Quasi tots versen sobre els terrenys que he anat esmentant: Serralades Costaneres Catalanes, Pirineus, Balears i Serralades Bètiques. Hi ha, a més a més, d'altres articles de síntesi i de divulgació, molts mapes geològics, a més del Mapa Tectònic de la Península i d'altres d'internacionals. Deixa uns cent cinquanta informes de mineria i de recerca aplicada a la geologia. Entre aquests darrers hi ha l'informe sobre el projecte internacional de túnel de l'estret de Gibraltar. Recordo els informes geològics per a la investigació-recerca de petroli als Pirineus Catalans, elaborats quan ell i el qui us parla treballàvem plegats a Solsona els estius de 1961 i 1962.

Vull tenir memòria també que ell va dirigir i presentar dinou tesis doctorals —la llista ja és completa— gairebé totes sostingudes a Granada.

Recordem allò que va dir el seu bon amic Michel Durand-Delga quan

hom el va nomenar "Doctor Honoris Causa" de la Universitat de Tolosa de Llenguadoc: "...que en Fontboté era el geòleg espanyol vivent més conegut a fora dels seu país. I que era l'inspirador, el constructor i l'ambaixador de la ciència espanyola". I això ens ho demostra la llarga llista de conferències, seminaris i cursets fets a l'estranger: a les acadèmies de Ciències de l'URSS i d'Hongria i a la Leopoldina de Halle; a l'Escola Politècnica de Delft i a la de Zuric, als Serviços Geológicos de Portugal, al Servei Geològic de l'URSS; a les universitats d'Amsterdam, Besançon, Bilbao, Bonn, Bordeus, Caen, Dijon, Friburg de Brisgòvia, Heidelberg, Leiden, Lexington (als EE.UU.), Lieja, Lilla, Montpeller, Munic, Neuchâtel, Niça, París, Stuttgart, Tolosa de Llenguadoc i Utrecht; a més de les visites i estades de treball per invitació a l'Institut de Geofísica de l'Acadèmia de Ciències de l'URSS; a l'Acadèmia Eslovaca de Ciències, i també a les de Polònia, Txecoslovàquia i Bulgària; als Serviços Geológicos de Portugal, a les universitats de Bratislava, Calgary, Cracòvia, Washington Lee i Yale, etc.

A més a més, dins el ram acadèmic, cal recordar que Fontboté era membre de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans des del 1980. Era membre corresponent de l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, i membre electe des del 1982 (ha deixat la seva memòria d'ingrés enllestida damunt la taula). També era membre de l'Acadèmia "Virgen de las Angustias" de Granada. Fou elegit membre corresponent de l'Academia de Ciencias de Madrid. Tenia la medalla de la Universitat de Lieja. Fou Vice-President de la Société Géologique de France i Membre Honorari d'aquesta societat. Era fellow de la Geological Society of America i membre de la Société Géologique de Belgique. Ultra això, era membre de la Comisión Nacional de Geología i de diverses societats catalanes i espanyoles.

En un nivell més pròxim a la recerca, el doctor Fontboté era membre de la Comissió espanyola del Projecte Geodinàmic Internacional (UIG-UNESCO), i des del 1975 de la Comissió del Programa Internacional de Correlacions Geològiques (UICG) projectes números 2, 5, 22, i 96 del Programa. Així mateix era membre del Comitè del C.N.R.S. (França) per al desenvolupament del Projecte A.T.P. "Géodynamique de la Méditerranée Occidentale" i de diversos comitès internacionals per a la confecció dels Mapa Geològic i Metal·logènic d'Europa.

Fontboté ens ha deixat, sense passar avís, i això ens té tristos i condolguts. Hem perdut un gran company i col·laborador. Era un home

atent i amatent, sempre responia les nostres cartes o telefonades, sempre estava a punt per ajudar-nos, llegir amb esperit crític els nostres originals i fer-hi propostes d'esmena, que eren tothora encertades. Amb qui us parla s'ha estroncat el diàleg, gairebé diari, sobre els mots, llur significat i la catalanització dels termes, particularment els que eren de la seva especialitat. Molta de feina que li teníem preparada ha romàs per fer damunt la taula.

Per tot el que us he dit podreu comprendre que era un home sense parió entre els geòlegs i també com a persona.

Oriol Riba i Arderiu

Membre de la Secció de Ciències i Tecnologia

(Nota necrològica llegida en el Ple del dia 27 de novembre de 1989).

Notes al text

(1). J.A. Vera, antic alumne granadí, fa en una breu necrologia (gener 1990) una pila d'observacions molt encertades en parlar del temperament de Fontboté i ve a dir que ell feia un exercici d'humilitat permanent, de manera que mai no estava satisfet d'allò que feia o pensava. I afegeix (tradueixo): "Aquest tarannà a l'autocrítica anava acompanyat d'un caràcter totalment progressista en el sentit més ampli i bonic de la paraula... Totes les noves idees, encara que poguessin semblar mal fonamentades, tenien cabuda a les explicacions del professor Fontboté, sense censures, sense exclusions, i eren analitzades i criticades per ell mateix. Era en definitiva allò que hom espera d'un professor universitari".

(2). Sobre aquesta qüestió, debatuda entre els vells amics de Fontboté, caldria matisar una mica. No creiem pas que el nostre biografiat hagi fet mai una llista exhaustiva i mantinguda al dia de les seves publicacions. La llista és molt més extensa que la publicada a "Geogaceta" (gener 1990), tot i que hi és qualificada de "completa". Confeccionar-ne la llista no ha estat pas una feina senzilla i ni de lluny no hi ha totes les citacions. Per consegüent ningú no podrà avaluar de breu les 130 notes bibliogràfiques i els 30 articles d'enciclopèdies i les 25 notes sobre semblances, congressos, etc. que ell esmenta en un currículum. Ens hem valgut de moltes fonts disperses, i la seva vídua, Montserrat Rubió, ens hi ha ajudat molt. Fontboté va fer en diverses avinenteses i per als tràmits burocràtics una selecció de les seves publicacions escollint, en primer lloc, les aparegudes a l'estranger i amb autors forans. I en té un munt (unes 38 en francès, 23 en anglès i una en rus); i per contra no ha tingut gaire interès —com solem fer— a posar-les-hi absolutament totes. Hi ha treballs seus que

no hi figuren mai; per exemple la seva tesi doctoral (1952), que ha quedat inèdita, de la qual no disposem ni d'un mal resum. Potser en tot Barcelona només n'hi ha dos exemplars: el de casa seva i el que pertanyia al seu director Solé i Sabarís. A més a més, hi ha algunes publicacions que no han passat d'ésser unes pre-tirades, ciclostilades, recollides de vegades a la llista de publicacions del Laboratorio de Geología de la Universidad de Granada i que han tingut una certa difusió entre amics i col·laboradors, o que han estat les guies d'alguna excursió de congrés internacional o espanyol. N'hi ha algunes que s'han fet introbables, però que tingueren en un moment una certa difusió, com la que fa referència a la falla de Martorell-Gelida, o una altra sobre la regió central de les Bètiques (1963), que hem localitzat en diverses llistes bibliogràfiques i que hauria de raure en un número concret del "Geologische Rundschau" (1963); però no hi és, tot i que C.G. Egeler l'esmenta com a publicada en el mateix volum. Aquesta mancança ¿fou una falla de correu en arribar massa tard a la Geologischen Vereinigung, o fou l'autor que va tenir uns escrúpols de darrera hora que li feren retenir l'original? Sembla que més tard ell va editar amb Egeler un treball amb un títol semblant (1976). En definitiva, tard o d'hora, les novetats que ell volia comunicar aparegueren publicades en els treballs posteriors. Un retard d'edició s'escaigué amb el Llibre d'homenatge a J.M. Ríos (vol. 2) que porta l'any 1983 com a data d'edició però que de fet no va veure la llum fins el 1987. Els qui hi tenien alguna cosa escrita, com que l'edició va ser tancada el 1982, en aparèixer ja era molt envellida.

(3). En dir això, coincideixo amb el deixeble de Fontboté, Juan A. Vera (1990). Diu tot cofoi (tradueixo): "A través del professor Fontboté els seus deixebles tenien un contacte permanent amb les escoles de geologia francesa (del professor Fallot), de l'holandesa (del professor Egeler) i de l'alemanya (del professor Hoeppener). L'èxit del professor Fontboté és evident: aviat en el país els geòlegs de la Universitat de Granada comencen a ser cotitzats d'una manera especial per moltes empreses i organismes; d'una manera ràpida va formant tot un nou esplet de professors fortament influïts per les seves idees i la seva personalitat. N'hi ha prou a dir que avui dia hi ha professors de branques diferents de la geologia, que han estat alumnes del professor Fontboté, a quasi tots els centres del país on són impartits els ensenyaments universitaris de Geologia. Pràcticament a tots els centres de recerca del CSIC, relacionats amb la geologia, hi ha, en llurs plantilles d'investigadors, persones que han estat igualment alumnes seus".